

College voor Toetsen en Examens

LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VWO

NIEUW EXAMENPROGRAMMA

VAKINFORMATIE STAATSEXAMEN 2017

V16.6.1

De vakinformatie in dit document is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kunt u contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

Inhoud

1 Kernpunten	5
2 Centraal examen	5
3 College-examen	6
4 Examenstof (schematisch weergegeven)	9
Bijlage 1 Beschrijving examenstof	10
Bijlage 2 Pensum	12
Bijlage 3 Voorblad verslag	14
Bijlage 4 Hulpmiddelen	15

1 Kernpunten

- Het examen bestaat uit een centraal schriftelijk examen en een mondeling college-examen.
- De kandidaat moet uiterlijk 1 april 2017 een verslag van de gekozen activiteit (3.3c) voor het college-examen in tweevoud indienen bij: DUO staatsexamens VO, Postbus 30158, 9700 LK Groningen. Voor het examen neemt de kandidaat een eigen exemplaar mee.
- De kandidaat mag een Latijn-Nederlands woordenboek met grammaticaoverzicht bij het examen gebruiken (zie bijlage 4). Dit moet zelf meegebracht worden.
- Het eindcijfer wordt als volgt berekend: (het cijfer voor het centraal examen + het cijfer voor het college-examen) : 2, afgerond op een geheel getal.

2 Centraal examen

Wat, waar, wanneer

Het centraal examen bestaat uit één zitting van 180 minuten. In hoofdstuk 4 staat de examenstof schematisch weergegeven. Bijlage 1 geeft een korte beschrijving van de examenstof.

Bij de aanmelding geeft de kandidaat een voorkeurplaats voor de schriftelijke examens op. Het examenrooster schriftelijk staat op de site: DUO/particulieren/staatsexamenkandidaat. De examenoproep voor de schriftelijke examens verstuurt DUO uiterlijk twee weken voor aanvang van het examen. Daarin staan datum, tijd en locatie vermeld.

De examenstof wordt geëxamineerd aan de hand van een jaarlijks wisselend voorgeschreven pensum van Latijnse en uit het Latijn vertaalde teksten die zijn gekozen vanuit een thematische invalshoek. In de **syllabus 2017 Latijnse taal en cultuur** op examenblad.nl is de thematiek omschreven, tezamen met het benodigde referentiekader en de daarvoor relevante termen en begrippen.

Voor het centraal examen in 2017 is het onderwerp: religieuze uitingen

Kernauteur: Livius

Genre: historisch proza

Aanbevolen Teksteditie: Oxford Classical Texts

Het pensum staat in bijlage 2. Informatie over genre, taal en historische context staan o.a. in de hierboven vermelde syllabus.

In het centraal examen komen de volgende onderdelen aan de orde:

- het vertalen van een niet tot het pensum behorende, geannoteerde Latijnse tekst uit het werk van de kernauteur;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in het Latijn gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer teksten uit het in vertaling gelezen pensum;
- het beantwoorden van vragen over één of meer niet tot het pensum behorende, uit het Latijn vertaalde teksten die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum

en/of het beantwoorden van vragen over één of meer niet tot het pensum behorende teksten uit latere perioden, die inhoudelijk verwant zijn met de thematiek van het pensum.

Hulpmiddelen

Het gebruik van een zelf meegebracht woordenboek Latijn - Nederlands en het basispakket hulpmiddelen (zie: bijlage 4) is toegestaan.

Oefenen

Examenbundels of oude examens zijn geschikt om ervaring op te doen. Oude centrale examens zijn te vinden op onder andere examenblad.nl (stel linksboven een bepaald jaar in en vind onder het vwo en Latijn de examendocumenten van dat jaar).

3 College-examen

Wat, waar wanneer

Het college-examen bestaat uit een mondeling examen van 40 minuten. De examenstof staat schematisch weergegeven in hoofdstuk 4, laatste kolom van de tabel. Bijlage 1 geeft een korte beschrijving van de examenstof

Het examen vindt plaats in de periode juni/juli/augustus. Bij de aanmelding geeft de kandidaat een voorkeurplaats voor de mondelinge examens op. De examenoproep verstuurt DUO uiterlijk twee weken voor aanvang van het examen. Daarin staan datum, tijd en locatie vermeld.

Direct vóór het mondeling examen krijgt de kandidaat gedurende 20 minuten de tijd om één of meer teksten te bestuderen. Kandidaten kunnen alvast de tekstpassage(s) vertalen en zich in de vragen bij de tekst(en) verdiepen. De genoteerde vertaling, antwoorden en achtergrondkennis mogen gebruikt worden tijdens de zitting.

Voor de teksten zal geput worden uit het oeuvre van **Vergilius**.

Genre: Epos

Tekstedities: P. Vergili Maronis opera ed. R.A.B. Mynors Oxford (OCT) 1969

Rode draad: Van Troje naar Italië

Het pensum staat in bijlage 2.

Informatie over genre, taal en historische context staan o.a. in de **syllabus 2016 Latijnse taal en cultuur**.

Het college-examen bestaat vervolgens uit:

1. taalbeheersing: de kandidaat kan de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s) uit het pensum vertalen
2. tekstbeheersing: de kandidaat kan vragen beantwoorden over de vorm, inhoud en achtergrond van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s) uit het pensum

3. de klassieke cultuur¹ en de doorwerking daarvan:

de kandidaat kan vragen beantwoorden over

a. **literaire, filosofische en cultuurhistorische aspecten** van de klassieke oudheid (tot 500 na Christus) – mede naar aanleiding van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s) uit het pensum

b. het voorgeschreven onderwerp: **Paleis op de Dam**. Hierbij staat de **beeldtaal** van de klassieke oudheid zoals die in het Paleis op de Dam zichtbaar is, centraal.

De vragen hebben betrekking op:

- architectuur
- verhalengoed
- beeldende kunst
- filosofie

Een voorbereidend bezoek aan het Paleis is raadzaam, maar niet verplicht.

c. het **verslag van één activiteit** naar keuze, te kiezen uit:

- een bezoek aan een museum over de klassieke oudheid
- het bezoeken van een (opera)concert of een theateruitvoering die relatie heeft met de klassieke cultuur;
  - als achtergrondinformatie bestudeert de kandidaat hierbij
    - inhoud, vorm en uitvoeringspraktijk van de bezochte uitvoering
    - de relatie van deze uitvoering met de klassieke inhoud, klassieke vorm en klassieke uitvoeringspraktijk.

In het verslag van de gekozen activiteit moet aandacht worden besteed aan voorbereiding, ervaring en reflectie (hierbij komen de inhoudelijke aspecten van bijlage 1 - domeinen A en B - aan de orde).

De omvang van het verslag naar aanleiding van de activiteit moet minimaal twee en maximaal drie A4-tjes zijn (exclusief afbeeldingen, inhoudsopgave, noten en bronvermelding), getypt met standaard regelafstand en lettergrootte 12.

Dit aantal is exclusief het voorblad, waarvan in bijlage 3 een voorbeeld is gegeven.

Dit verslag dient **op papier in tweevoud** uiterlijk 1 april 2017 ingestuurd te zijn: DUO staatsexamens VO, Postbus 30158, 9700 LK Groningen. Een eigen exemplaar neemt de kandidaat mee naar het examen.

Als de kandidaat na 3 weken nog geen **ontvangstbevestiging** heeft ontvangen, moet hij contact opnemen met Examendiensten. Kandidaten die geen verslag hebben opgestuurd, worden niet opgeroepen voor het examen.

De regeling voor het opsturen geldt alleen voor de staatsexamenkandidaten die niet op een vso-school zitten. Van de vso-kandidaten moet alles op 1 april 2017 gereed zijn, maar hoeft niets te worden opgestuurd.

---

¹ Bij een kandidaat die een staatsexamen aflegt in zowel Latijn als Grieks zal de KCV-stof enkel bij het eerst afgelegde examen geëxamineerd worden en beoordeeld. Bij het tweede staatsexamen in de andere klassieke taal wordt dan de beoordeling van het eerste examen overgenomen. De tijd voor het tweede examen zal in dat geval verkort worden.

Overzicht:

voorbereiding	mondeling examen		
tekst(en) vertalen en taalkundig en inhoudelijk toelichten	vertaling voorbereide tekstpassage(s)	beantwoorden van vragen over vorm, inhoud en achtergrond van de tijdens de voorbereidingstijd bestudeerde tekstpassage(s)	beantwoorden van vragen over de klassieke cultuur en de doorwerking daarvan
20 minuten	ca. 25 minuten		ca. 15 minuten
	deelcijfer a	deelcijfer b	deelcijfer c

Hulpmiddelen

Tijdens de voorbereiding van het mondeling examen mag gebruik gemaakt worden van een zelf meegebracht woordenboek Latijn – Nederlands en het basispakket hulpmiddelen (zie: bijlage 4).

Tip: Bekijk de informatiefilm over het mondeling college-examen. Deze film staat op de site onder het kopje: 'Hoe het staatsexamen vo werkt'.

Beoordeling college-examen

Voor het mondeling examen worden de volgende deelcijfers gegeven:

- één voor het vertalen van (een gedeelte van) de voorgelegde tekst: deelcijfer a
- één voor het beantwoorden van vragen over die tekst: deelcijfer b
- één voor het beantwoorden van vragen over de klassieke cultuur: deelcijfer c

Het cijfer voor het college-examen wordt bepaald door de formule $(2a + 2b + c) : 5$, afgerond op 1 decimaal.

4 Examenstof (schematisch weergegeven)

Latijnse taal en cultuur		centraal examen	college- examen
Domein A: Reflectie op klassieke teksten en antieke cultuur	reflectie op klassieke teksten	X	X
	reflectie op antieke cultuur		X
Domein B: Reflectie op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur	<i>De kandidaat kan door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur:</i>		
	<ul style="list-style-type: none"> • onderwerpen actualiseren die voortvloeien uit een confrontatie tussen deze teksten en eigentijdse ontwikkelingen; • de eigentijdse cultuur plaatsen in het perspectief van de klassieke traditie waarin Europa staat. 	X	X
	<ul style="list-style-type: none"> • voorbeelden uit de receptiegeschiedenis herkennen, deze plaatsen in de context van de desbetreffende periode in de Europese cultuur en de van toepassing zijnde werkingsmechanismen noemen • cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen 		X
Domein C: Zelfstandige oordeelsvorming	<i>De kandidaat kan:</i>		
	een beargumenteerde reactie formuleren op de inhoud van voorgelegde teksten en andere cultuuruitingen (uit de Oudheid en latere tijden)	X	X
	cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen en daarover een beargumenteerd oordeel geven		X
Domein D: Oriëntatie op studie en beroep			X*
Domein E: Informatievaardigheden			X

* Domein D: Oriëntatie op studie en beroep wordt alleen geëxamineerd in combinatie met het profielwerkstuk.

In bijlage 1 van deze vakinformatie staat een uitgebreide beschrijving van de examenstof. Bij het bestuderen van de examenstof is het raadzaam om gebruik te maken van een lesmethode of examenkatern.

De syllabus voor zowel het centraal examen als het college-examen is uitgewerkt in examenbundels die de uitgeverijen Eisma, Hermaion en Primavera Press uitgeven of hebben uitgegeven.

Bijlage 1 Beschrijving examenstof

Domein A: Reflectie op klassieke teksten en antieke cultuur

Reflectie op klassieke teksten

1 De kandidaat kan zijn begrip van Latijnse en klassieke, vertaalde teksten demonstreren door:

- een ongeziene passage te vertalen (*alleen van toepassing op het centraal examen*);
- een passage te analyseren en interpreteren vanuit taalkundig, letterkundig en cultuurhistorisch perspectief;
- een passage vanuit taalkundig, letterkundig en cultuurhistorisch perspectief te vergelijken met andere cultuuruitingen uit de oudheid of latere perioden.

Reflectie op antieke cultuur (alleen van toepassing op het college-examen)

2 De kandidaat kan:

- *antieke cultuuruitingen van verschillende cultuurdomeinen plaatsen in hun historische en culturele context en met elkaar in verband brengen;*
- *antieke cultuuruitingen onderzoeken en zijn bevindingen formuleren.*

Domein B: Reflectie op relaties tussen de antieke cultuur en de latere Europese cultuur

3 De kandidaat kan door de bestudering van de Latijnse en klassieke, vertaalde teksten tegen de achtergrond van de antieke cultuur:

- onderwerpen actualiseren die voortvloeien uit een confrontatie tussen deze teksten en eigentijdse ontwikkelingen;
- de eigentijdse cultuur plaatsen in het perspectief van de klassieke traditie waarin Europa staat.

4 (*Alleen van toepassing op het college-examen*):

De kandidaat kan

- *voorbeelden uit de receptiegeschiedenis herkennen, deze plaatsen in de context van de desbetreffende periode in de Europese cultuur en de van toepassing zijnde werkingsmechanismen noemen;*
- *cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen.*

Domein C: Zelfstandige oordeelsvorming

5 De kandidaat kan een beargumenteerde reactie formuleren op de inhoud van voorgelegde teksten en andere cultuuruitingen (uit de Oudheid en latere tijden).

6 (*Alleen van toepassing op het college-examen*)

De kandidaat kan cultuuruitingen uit de latere Europese cultuur vergelijken met antieke cultuuruitingen en daarover een beargumenteerd oordeel geven.

Domein D: Oriëntatie op studie en beroep

Domein E: Informatievaardigheden

7 De kandidaat kan:

- doelgericht informatie en bronnenmateriaal zoeken, beoordelen, selecteren en verwerken, o.a. met behulp van het woordenboek;
- (verworven) informatie verwerken en daaruit beredeneerde conclusies trekken;

- gebruik maken van verschillende ICT-toepassingen bij LTC;
- adequaat schriftelijk, mondeling en digitaal in het publieke domein communiceren over onderwerpen uit het desbetreffende vakgebied;
- bij het verwerven van vakkennis en vakvaardigheden reflecteren op eigen belangstelling, motivatie en leerproces.

De **minimumlijst Latijn** bestaat uit drie delen:

- I vormleer,
- II syntaxis,
- III literaire termen.

Deel I en II bevatten een opsomming van de taalkundige verschijnselen die kandidaten moeten kennen en die niet geannoteerd worden bij de vertaalopgave bij het Centraal examen. Deel III bevat een overzicht van literaire termen die door het CvTE bekend worden verondersteld.

De minimumlijst Latijn hanteert de terminologie die ook bij het Centraal Examen gehanteerd wordt.

Zie voor de minimumlijst: examenblad.nl, syllabus 2017 Latijnse taal en cultuur

Bijlage 2 Pensum

De met een asterisk (*) gemarkeerde passages worden in vertaling gelezen.

Centraal examen

Kernauteur: Livius

Genre: Historisch proza

Rode draad: Religieuze uitingen

Aanbevolen editie: Titi Livi Ab Urbe Condita, Tomus I, libri I-V, R.M. Ogilvie, Oxford 1974 (Oxford Classical Texts); Tomus II, libri VI-X, C.F. Walters, R.S. Conway, Oxford 1919 (Oxford Classical Texts); Tomus III, libri XXI-XXV, C.F. Walters, R.S. Conway, Oxford 1929 (Oxford Classical Texts); Tomus IV, libri XXVIXXX, R.S. Conway, S.K. Johnson, Oxford 1935 (Oxford Classical Texts); Tomus VI, libri XXXVI-XL, P.G. Walsh, Oxford 1999 (Oxford Classical Texts)

*praefatio

1.3.10-11, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7.1-11 (N.B. 1.3.10 begint met "Proca deinde regnat.")

*1.7.12-15

*1.8.1-3

1.12

*1.13

1.15.6-8, 16

*1.20-21

*1.31

1.34

1.39

1.45

1.56

*5.47

7.6.1-6

*21.62

*22.9.7-10

*22.57.1

22.57.2-6

23.11.1-6

*25.1.6-12

*25.12

*29.10.4-11.8

29.14.5-14

*39.8

39.9-14

*39.15-19

College-examen

Kernauteur: Vergilius

Genre: Epos

Rode draad: Van Troje naar Italië

Aanbevolen edities: P. Vergili Maronis opera ed. R.A.B. Mynors Oxford (OCT) 1969

Aeneis I, 1-101

- Aeneis I, 170-209
- *Aeneis I, 335-410
- *Aeneis I, 588-612
- *Aeneis I, 723-756
- *Aeneis II, 1-249
- Aeneis II, 250-297
- *Aeneis II, 506-566
- *Aeneis II, 671-720
- Aeneis II, 721-804
- Aeneis III, 1-120
- *Aeneis III, 369-462
- Aeneis III, 506-569
- *Aeneis IV, 1-218
- Aeneis IV, 219-278
- *Aeneis IV, 529-583
- Aeneis VII, 5-45 (t/m moveo)
- Aeneis VII, 107-147
- *Homerus, Ilias 1, 1-7
- *Homerus, Odyssee 1, 1-10

Bijlage 3 Voorblad verslag

VERSLAG

Latijnse taal en cultuur

staatsexamen vwo

(inzenden vóór 1 april 2017)

Gegevens kandidaat:

ED-nummer:.....

Naam en voorletters:.....

Postcode en woonplaats:.....

Bijlage 4 Hulpmiddelen

Toegestaan

De hulpmiddelen van het basispakket zijn toegestaan bij alle examens. Zij zijn niet alle nodig.

Basispakket

Het standaard basispakket bij alle centrale examens en college-examens bevat:

- schrijfmateriaal
- tekenpotlood
- blauw en rood kleurpotlood
- liniaal met millimeterverdeling
- passer
- geodriehoek
- vlakgum
- rekenmachine

Ook is het toegestaan om hulpmiddelen mee te brengen die geen relatie hebben met de exameneisen maar wel functioneel kunnen zijn, zoals: markeerstift, puntenslijper, leesliniaal (loep).

Woordenboeken

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij *alle schriftelijke examens*. In plaats van het eendelig woordenboek Nederlands mag ook gebruik gemaakt worden van een woordenboek van Nederlands naar een vreemde taal (de thuistaal van de kandidaat). Een digitaal woordenboek is *niet* toegestaan.

Een woordenboek Latijn-Nederlands is toegestaan en een grammaticaoverzicht met werkwoordenlijst (in het woordenboek of los) zonder voorbeeldzinnen en toelichting op het gebied van de syntaxis.

Een voorbeeld van een toegestaan woordenboek is het woordenboek Latijn-Nederlands van H. Pinkster inclusief het daarin opgenomen grammaticaoverzicht. Ook is het toegestaan dit als los boekje uitgegeven grammaticaoverzicht naast een ander Latijns woordenboek te gebruiken.

Niet toegestaan is een woordenboek dat specifiek is toegesneden op een auteur aan wiens werk de vertaalopgave ontleend is.

Uitgebreide informatie over hulpmiddelen voor de centrale examens en hulpmiddelen voor kandidaten met een beperking staat in de Regeling toegestane hulpmiddelen. Kies: examenblad.nl/vwo_of_havo/onderwerpen/hulpmiddelen/2017

